

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชนสาธารณสุข ตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน ในการดำเนินงานโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขใน โรงเรียนนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้า เอกสาร แนวคิดต่าง ๆ รวมถึงรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาประกอบเป็นพื้นฐานในการวิจัย ได้แก่

1. โครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

โครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน

โครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นโครงการสนับสนุนและพัฒนาสุขภาพอนามัยของเยาวชน ดำเนินการโดย กองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลุ่มเยาวชนวัยเรียนให้มีความสามารถ เป็นองค์กรกลุ่มผู้นำ และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านสุขภาพ เป็นแกนกลางในการช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก่เพื่อน ๆ และรุ่นน้อง นำไปสู่ครอบครัวและชุมชนได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย ทั้งนี้ กองอนามัยโรงเรียน ได้ประสานงานกับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินงานโครงการ ดังนี้

1. กองอนามัยโรงเรียน หรือศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต (9 เขต) ประสานงานกับ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด และศึกษานิเทศก์เขต ร่วมดำเนินโครงการจัดอบรมโดย

- 1.1 จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการประกอบด้วย บุคลากรจากหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น
- 1.2 คัดเลือกโรงเรียนที่จะดำเนินโครงการ
- 1.3 จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนที่ดำเนินโครงการ และประชุมชี้แจงให้ทราบบทบาทหน้าที่

- 1.4 จัดทีมวิทยากร ดำเนินการฝึกอบรมร่วมกับวิทยากรส่วนกลาง หรือ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต
- 1.5 สนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการ
- 1.6 ติดตามนิเทศและประเมินผลโครงการทุกปี
- 1.7 พิจารณาให้มีการขยายโครงการ และอบรมทดแทนผู้ที่จบการศึกษาทุก 2 ปี หรือปีเว้นปี

2. ให้โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการในข้อ 1 จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย

ผู้บริหารโรงเรียน (ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่)

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในท้องถิ่น

ผู้นำองค์กรในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

องค์กรในชุมชน เช่น คณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

ครูในโรงเรียน เช่น ครูพยาบาล หรือครูอนามัยโรงเรียน

ร่วมเป็นกรรมการตามความเหมาะสม พร้อมกับปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

- 2.1 คัดเลือกนักเรียนที่จะเป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข ตามหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้
- 2.2 ร่วมเป็นวิทยากรในการดำเนินการอบรมผู้นำเยาวชนสาธารณสุข
- 2.3 เป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุข
- 2.4 ประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอสิ่งสนับสนุน อันจะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุตามจุดมุ่งหมาย
- 2.5 ติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขแล้วรายงานผลไปยัง คณะกรรมการดำเนินงานของจังหวัดเป็นระยะ

3. คณะกรรมการที่ปรึกษาในข้อ 2 ทำการคัดเลือกนักเรียน เพื่อเตรียมตัวเข้ารับการอบรม โรงเรียนละ 30 คน พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ เพื่อขออนุญาตให้เด็กในปกครองเข้ารับการอบรมเป็นผู้นำเยาวชนสาธารณสุข ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือก มีดังนี้

- 3.1 โรงเรียนที่มีชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายเลือกนักเรียนจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
- 3.2 โรงเรียนที่มีเฉพาะมัธยมต้นเลือกนักเรียนจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
- 3.3 นักเรียนมีความสมัครใจ และได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง

- 3.4 เป็นผู้ที่มีสุขภาพอนามัยดี
- 3.5 เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน
- 3.6 มีระดับการเรียนรู้ไม่ต่ำกว่าระดับปานกลาง (เกรด 2)
- 3.7 ไม่ควรเป็นหัวหน้าชั้นหรือมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการมากกว่า 2 กิจกรรม
- 3.8 เคยเป็นผู้นำทางด้านสาธารณสุข เช่น อาสาสมัครในหมู่บ้าน
- 3.9 มีใจรัก และมีเวลาพอที่จะให้การช่วยเหลือผู้อื่น
- 3.10 มีจิตใจ โอบอ้อมอารี ชอบอาสาช่วยงานส่วนรวม

4. จัดอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดให้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ใช้เวลาอบรมรวมทั้งสิ้น 3 วัน วิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร มีดังนี้ คือ

- 4.1 บทบาทผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน
- 4.2 ความจำเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 4.3 เพศศึกษา และการวางแผนครอบครัว
- 4.4 โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
- 4.5 สุขากิจบาลสิ่งแวดล้อม และสุขากิจบาลอาหาร
- 4.6 ศิลปะในการให้คำปรึกษา
- 4.7 กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ
- 4.8 การป้องกันการใช้จ่ายในทางที่ผิด
- 4.9 การปรับตัวในวัยรุ่น
- 4.10 การปฐมพยาบาล
- 4.11 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

5. กลุ่มผู้นำเยาวชนสาธารณสุข ปฏิบัติงานภายใต้การควบคุมช่วยเหลือสนับสนุนของคณะกรรมการที่ปรึกษา โดยปฏิบัติงานตามกิจกรรมดังนี้

- 5.1 ภายในโรงเรียน
 - 5.1.1 การค้นหานักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพ ประกอบด้วย
การตรวจสุขภาพ
การวัดสายตา
การทดสอบการได้ยิน

การเฝ้าระวังภาวะโภชนาการ โดยการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และประเมินผลการเจริญเติบโต

- 5.1.2 การดูแลด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ประกอบด้วย
 การสำรวจสุขภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
 การรณรงค์การทิ้งขยะมูลฝอย พร้อมการกำจัด
 ความสะอาดของห้องส้วม
 การจัดหาดูแลเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้
 การสำรวจสุขภาพอาหาร ร้านค้าภายในโรงเรียน
- 5.1.3 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต เช่น การจัดนิทรรศการ
 และให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิต การเล่นดนตรี ชมรมกีฬา
- 5.1.4 การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เป็นความรู้พิเศษแก่กลุ่มวัยเรียน
 โดยการจัดอภิปราย ใ้ว่าที่ บรรยายพิเศษ เสี่ยงตามสาย
 จัดนิทรรศการ และจัดสัปดาห์รณรงค์ รวมถึงจัดหาและผลิตสื่อ
 ด้านสุขภาพในการให้ความรู้ทางสุขภาพ
- 5.1.5 ช่วยเหลือครูพยาบาล หรือครูอนามัยโรงเรียนในการให้
 การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การจ่ายยา การให้คำแนะนำแก่นักเรียนที่เจ็บป่วย การลงบันทึกบัตรสุขภาพ และการนำส่งนักเรียนที่เจ็บป่วยไปยังสถานพยาบาล
- 5.1.6 ช่วยเหลือผู้รับผิดชอบดูแลโรงเรียนทางด้านสุขภาพ (แพทย์
 พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข) ขณะมาให้บริการสุขภาพในโรงเรียน
- 5.1.7 เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ
- 5.2 ภายนอกโรงเรียน
- 5.2.1 การปฏิบัติต่อครอบครัว ประกอบด้วย
- 5.2.1.1 การปรับปรุงอนามัยสิ่งแวดล้อมในบ้าน
- 5.2.1.2 การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค

5.2.2 การปฏิบัติต่อชุมชน

5.2.2.1 การร่วมมือกันรณรงค์ความสะอาด ความสวยงาม
ความเป็นระเบียบในชุมชน

5.2.2.2 การแจ้งข่าวการให้บริการสาธารณสุขของเจ้าหน้าที่
สาธารณสุขแก่สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้าน

5.2.2.3 การบอกข่าวการเจ็บป่วย การคลอด การตายของ
สมาชิกในครอบครัว หรือของเพื่อนบ้านให้แก่เจ้าหน้าที่
สาธารณสุข หรือ ผสส./อสม.

6. การลงบันทึกผลการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุข

7. การรายงานผลการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา

8. เอกสารในการจัดอบรมผู้นำเยาวชนสาธารณสุข ประกอบด้วย หนังสือคู่มือวิทยากร
หนังสือคู่มือผู้นำเยาวชนสาธารณสุข ประกาศนียบัตร บัตรประจำตัวผู้นำเยาวชนสาธารณสุข

กลุ่มเยาวชนวัยเรียนที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน
จะเป็นผู้รู้เข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องสุขภาพอนามัยเพิ่มมากขึ้น สามารถนำความรู้ประสบการณ์
ไปปฏิบัติพัฒนาตนเองให้เป็นแบบอย่างให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้อยู่ใกล้ชิด ได้แก่ เพื่อนในโรงเรียน
รุ่นน้อง พ่อ แม่ และชุมชน ตลอดจนการเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้ สร้างกลุ่มที่เป็นแบบอย่างที่ดี
ด้านสุขภาพอนามัยอันเป็นแนวทางหนึ่งซึ่งช่วยสร้างสุขภาพดีถ้วนหน้าและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็น
อย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

ทรงสถิต กิตติคุณวัจนะ (2522 : 36-38) ทำการวิจัยเรื่อง "ผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนของการให้นักเรียนสอนกันเอง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลจากการให้นักเรียนสอน
กันเอง โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการ
สอนจากเพื่อนกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการสอนจากเพื่อนเลย กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดบวรเมตตา จำนวน 84 คน เป็นนักเรียนชาย 43 นักเรียนหญิง
41 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองและควบคุม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการ
สอนจากเพื่อน (กลุ่มทดลอง) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนจากเพื่อน
(กลุ่มควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรพรรณ รุ่งศิริวงศ์ (2527 : ก-ง) ทำการวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ส่งเสริมสุขภาพของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพอนามัยที่ได้จากการฝึกอบรมทั้ง ภาควิชาการและภาคปฏิบัติ อิทธิพลของเพศและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาวิชาสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต (ส.ป.ช.) ต่อผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในโครงการผู้นำนักเรียน ฝ่ายส่งเสริมนามัย ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพอนามัยที่ได้จากการฝึกอบรมกับผล การปฏิบัติงาน ประสิทธิผลการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพที่มีต่อเพื่อนนักเรียนและอนามัยสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียน ตลอดจนศึกษาถึงบทบาทของกรรมการที่ปรึกษาความคิดเห็นของผู้นำนักเรียนฝ่าย ส่งเสริมนามัยครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีต่อโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ โรงเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โรงเรียนกลุ่มทดลองจำนวน 4 โรงเรียน มีผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัยซึ่งคัดเลือกมาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 79 คน แบ่งเป็นเพศชาย 31 คน หญิง 48 คน หรือเป็นกลุ่มคะแนนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตต่ำ 38 คน และกลุ่มคะแนนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสูง 41 คน มีกรรมการที่ปรึกษา ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย ซึ่งประกอบด้วย ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 คน ครูอนามัยที่ทำหน้าที่ครูพยาบาลปฏิบัติงานอนามัยโรงเรียน จำนวน 4 คน ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำนวน 4 คน นอกจากนี้ยังมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนอีก 240 คน ส่วนโรงเรียนกลุ่มควบคุม มีจำนวน 4 โรงเรียน มีเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 240 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าความรู้ด้านสุขภาพอนามัยของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัยที่ได้รับจาก การฝึกอบรมทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และเมื่อได้ปฏิบัติงานตามกิจกรรม ที่กำหนดไว้ในโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย หลังการอบรมดีกว่าก่อนการอบรม นักเรียนในโรงเรียนที่มีผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย มีความรู้ทางด้านสุขภาพ และมีการปฏิบัติ ตนทางด้านสุขภาพอนามัยดีกว่านักเรียนในโรงเรียนที่ไม่มีผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย อนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย และโรงเรียนที่ไม่มีผู้นำนักเรียน ฝ่ายส่งเสริมนามัย ไม่มีความแตกต่างกัน แต่หลังการอบรมอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่มี ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัยดีกว่าก่อนการอบรม ครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความคิดเห็นที่ดี ต่อโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมนามัย

เอมอัชญา รัตน์ริมจง (2527 : ก-ข) ทำการวิจัยเชิงทดลองเรื่อง "ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง สิ่งเสพติด โดยการใช้เทคนิคการสอนแบบนักเรียนสอนกันเอง" โดยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย ONE - GROUP PRETEST - POSTTEST DESIGN โดยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โปรแกรมคณิต-วิทย์ โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ทดลองสอนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคาราคาม กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งหมด 8 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 287 คน แยกผู้สอนออกเป็น 2 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ผู้สอนกลุ่มคะแนนสูง จำนวน 5 คน และผู้สอนกลุ่มคะแนนต่ำ จำนวน 3 คน ทำการทดลองสอนเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ๆ ละ 1 ชั่วโมง (3 คาบ) ผลการวิจัยปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนและหลังการเรียน เรื่องสิ่งเสพติดของผู้เรียนที่เรียนจากผู้สอนกลุ่มคะแนนสูงและผู้เรียนที่เรียนจากผู้สอนกลุ่มคะแนนต่ำ ไม่มีความแตกต่างกัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน รวมถึงความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อเรื่องสิ่งเสพติดหลังเรียนดีกว่าก่อนเรียน

ปราณี เล้าตระกูล (2529 : ก-ข) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แบบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย เขตการศึกษา 8" มีจุดประสงค์เพื่อสร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูใหญ่ ครูอนามัย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยสุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 จากโรงเรียนของแต่ละจังหวัดจำนวนโรงเรียนที่ศึกษา 40 โรงเรียน จำนวนตัวอย่างที่เป็นครูใหญ่ ครูอนามัย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กลุ่มละ 40 คน รวมเป็น 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินมาตราส่วนประเมินค่า และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูใหญ่ทุกคนเห็นด้วยในด้านการวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมด้านสุขภาพในโรงเรียน ด้านการช่วยกิจกรรมสาธารณสุขในชุมชน และด้านการทำรายงานการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย เพื่อนำไปใช้สร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย อีกทั้งครูอนามัย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกคนเห็นด้วยในด้านการช่วยเหลือครูอนามัย บริการแก่เพื่อนนักเรียนเพื่อนำไปใช้ในการสร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย

ไพโรจน์ วงศาโรจน์ (2530 : ก-ค) ทำการวิจัยเรื่อง "ประสิทธิผลการจัดกิจกรรมสุขศึกษาต่อการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอ่างทอง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมสุขศึกษาต่อการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ของโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ที่ผ่านการอบรมในโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ปีการศึกษา 2528 จำนวนทั้งสิ้น 160 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม ๆ ละ เท่า ๆ กัน ในแต่ละกลุ่มจะมีผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย 40 คน และอีก 40 คน ในชั้นเดียวกันที่ไม่ได้รับการอบรม โดยกลุ่มทดลองที่ 1 จะจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่มีการควบคุม กำกับงานอย่างเป็นทางการเป็นบางส่วน ในกลุ่มทดลองที่ 2 จะจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่มีครูอนามัยเป็นที่ปรึกษาโดยทั่ว ๆ ไป การวิจัยครั้งนี้ก่อนการทดลอง กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการทดสอบ จากแบบทดสอบความรู้ด้านสุขภาพ แบบสำรวจอนามัยส่วนบุคคล แบบสอบถามการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพ แบบสำรวจอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ภายหลังการทดลองจัดกิจกรรมสุขศึกษา 4 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการทดสอบเช่นเดียวกันกับการทดลอง ผลการวิจัยภายหลังการทดลอง พบว่าผู้นำนักเรียนฯ ในกลุ่มทดลองที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านสุขภาพ ด้านอนามัยส่วนบุคคล และการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพ สูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มทดลองที่ 2 และนักเรียนทั่วไปในกลุ่มทดลองที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านสุขภาพ ด้านอนามัยส่วนบุคคล และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มทดลองที่ 2 อีกทั้งโรงเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มทดลองที่ 2

สาโรช ระแบบเลิศ (2530 : ข-ค) ทำการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลที่มีต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยในโรงเรียนประถมศึกษา ศึกษากรณี : จังหวัดนครศรีธรรมราช" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฯ และเพื่อศึกษาอิทธิพลของการยอมรับบทบาทหน้าที่ การยอมรับ - การร่วมมือจากเพื่อน และการสนับสนุนติดตามนิเทศจากครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล ที่มีต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่นั้นด้วย โดยทำการศึกษาผู้นำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 จำนวน 342 คน นักเรียนอื่น ๆ จำนวน 1,368 คน ครูอนามัย 18 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 18 คน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการดำเนินโครงการผู้นำนักเรียนฯ ในปี 2528 และ ปี 2529 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฯ ปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอคือ การช่วยครูอนามัยทำการปักจุกันพยาบาล การจัดยารักษา

นักเรียนเจ็บป่วยในโรงเรียน การตรวจสุขภาพในตอนเช้า และการชักชวนนักเรียนอื่น ๆ
 ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน บทบาทที่ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ การส่งข่าวสารสาธารณสุขไปยัง
 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล และคนในหมู่บ้าน จากการนิเทศติดตามสนับสนุนของครูและเจ้าหน้าที่
 สาธารณสุขตำบล จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฯ ในทุกชั้นปีพร้อมกันนั้น
 การยอมรับ - การร่วมมือจากเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนฯ
 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 ยกเว้นประถมศึกษาปีที่ 5

เสาวนิต โปธิทัพนะ (2530 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาในการจัด
 ดำเนินงานโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" การวิจัย
 ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดดำเนินงานโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย
 และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูอนามัย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเกี่ยวกับปัญหาในการจัด
 ดำเนินงานโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ตัวอย่างประชากรได้แก่ครูอนามัยโรงเรียน
 ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัด 158 คน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล
 สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 126 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการ
 ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย ยกเว้น
 ปัญหาด้านการนิเทศติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็น
 ระหว่างครูอนามัยโรงเรียน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเกี่ยวกับปัญหาในการจัดดำเนินงานโครงการ
 ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยพบว่า ด้านการวางแผนจัดดำเนินงาน และด้านการสนับสนุน
 ทรัพยากร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ปัญหาด้านหลักเกณฑ์ใน
 การคัดเลือกนักเรียนหลักสูตรการฝึกอบรมการนิเทศติดตามและประเมินผล และการปฏิบัติงานของ
 ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เบ็ญจวรรณ วงศ์อนันต์ (2532 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของ
 ครูอนามัยโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาการบริหารโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยม
 ศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการบริหารโครงการ
 ผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาตามตัวแปร ขนาดของ
 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ ครูอนามัยโรงเรียนผู้รับผิดชอบโครงการผู้นำเยาวชน
 สาธารณสุขในโรงเรียนที่จัดดำเนินการอบรมในปี 2530-2532 จำนวน 131 คน ผลการวิจัย
 พบว่า ปัญหาการบริหารโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม

สามัญศึกษา อยู่ในระดับน้อย และเมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารโครงการผู้นำเยาวชน
สาธารณสุขในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

สรุปงานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษารายงานการวิจัย พบว่า การใช้เทคนิคแบบเพื่อนสอนเพื่อน นักเรียนสอน
กันเองจะได้ผลดี และในโรงเรียนที่มีการจัดดำเนินงานโครงการผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย
ในนักเรียนระดับประถม นักเรียนทั้งในกลุ่มผู้นำนักเรียนฯ และนักเรียนทั่วไปมีความรู้ด้านสุขภาพ
ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมดีขึ้น การยอมรับ และร่วมมือจากเพื่อนจะมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำ
นักเรียนฯ นอกจากนี้การสนับสนุนนี้เกิดติดตามจากครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จะมีผลต่อ
การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำนักเรียนด้วย ส่วนผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนในระดับ
มัธยมนั้น มีผู้ศึกษาเฉพาะปัญหาการบริหารโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนตาม
ความคิดเห็นของครูอนามัยโรงเรียน ซึ่งผลการวิจัยนั้นมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และไม่มีความ
แตกต่างกันระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

เคลเลอร์ (Keller 1968 : 79-89) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ลาก่อนคุณครู"
(Good-bye-Teacher) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก
การให้นักเรียนสอนกันเอง ผลการศึกษาพบว่า การให้นักเรียนสอนกันเอง โดยเฉพาะนักเรียน
ที่มีอายุมากกว่าสอนนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่า จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีทางการศึกษา
มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน โดยมีความคิดเห็นว่า เด็กที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างกันในช่วง
ระยะเวลาหนึ่งจะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน
ความเบื่อหน่าย ตลอดจนความผิดปกติทางด้านทั้งในเด็กชายและเด็กหญิงลดลง เพราะมี
การกระตุ้นจากเพื่อน มีการยอมรับ ทำให้เกิดความมั่นใจ กล้าแสดงออกถึงความสามารถ
อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ เห็นคุณค่าตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการประสบความสำเร็จทางการศึกษาด้วย

สิวาสลัม (Sivasailam 1973 : 10-15) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ "โครงสร้างใหม่
สำหรับการฝึกฝนเกี่ยวกับเพื่อนสอนเพื่อน (Madras System Revised : A New Structure
for Peer Tutoring) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างใหม่สำหรับการฝึกฝนเกี่ยวกับเพื่อน

สอนเพื่อน ผลการศึกษาพบว่าเกิดผลดีอย่างเห็นได้ชัดจากการสอนแบบเพื่อนสอนเพื่อน เนื่องจากมีความสนใจในระดับใกล้เคียงกัน ภาษาที่ใช้เหมาะสมกับการสื่อสารของคนในวัยเดียวกันซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อเลน (Allen 1976 : 371) เรื่อง "เพื่อช่วยเพื่อนกัน : การวิเคราะห์เหตุการณ์" (Research on Children Tutoring Children : A critical Review) ที่เชื่อว่า ถ้าปล่อยให้เด็กวัยเดียวกัน มีการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น นอกจากนี้การถ่ายทอดจะเป็นลักษณะอิสระ ไม่มีคั้งหรืออายุต่อกันในการสำรวจปัญหาต่าง ๆ ในการเรียน เนื่องจากมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในระหว่างการเรียนการสอน

ไลป์ลิค (Lieblich 1977 : 680-A) ทำการวิจัยเรื่อง "เพื่อนสอนเพื่อน และความสำเร็จทางการศึกษา" (Peer Tutoring and Academic Success) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบเรียนจากหนังสือกับนักเรียนที่สอนกันเอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สอนกันเองจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงกว่า และมีการเรียนรู้ดีกว่านักเรียนที่เรียนเองโดยใช้แบบเรียนจากหนังสือเท่านั้น

มอร์เลย์ (Morley 1984 : 29) ทำการวิจัยเรื่อง "เพื่อนช่วยเพื่อนในอาโจโย" (Child-to Child Activities in Ajoyo) มีวัตถุประสงค์เพื่อการสอนกระตุ้นให้นักเรียนในโรงเรียนได้มีความสนใจ ดูแลสุขภาพตนเองและน้อง ๆ เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ สาเหตุอาการการรักษาโรคท้องร่วงอย่างง่าย ๆ ตลอดจนถึงการรณรงค์จัดกิจกรรมในการป้องกันโรคท้องร่วงที่เกิดในท้องถิ่น ให้รู้จักใช้และตัดแปลงวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น โดยความร่วมมือกับครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการฝึกอบรมนักเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนที่ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติและถ่ายทอดแก่เพื่อนและครอบครัวได้

สรุปงานวิจัยในต่างประเทศ

จากรายงานบทความการศึกษาและงานวิจัย พบว่า การสอนโดยเพื่อนสอนเพื่อนจะทำให้เกิดผลดีทางการศึกษา และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากความสัมพันธ์ของเด็กในวัยเดียวกันจะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันได้ดีมากกว่า มีการรับรู้ปัญหาที่ตรงกัน เกิดการถ่ายทอดความรู้และช่วยกันแก้ปัญหาทางการเรียน ทำให้การประสบความสำเร็จทางการเรียนดีขึ้น

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาบทความ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปได้ดังนี้

บทความ รายงานการวิจัยที่ศึกษามาแล้ว จะเกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิคแบบเพื่อนสอนเพื่อน จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษานักเรียนในระดับประถม สำหรับในประเทศก็เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย ระดับประถม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลังจากผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยรับการอบรมจะทำให้มีความรู้ทางสุขภาพเพิ่มขึ้น มีการจัดอนามัยสิ่งแวดล้อมดีขึ้น ตลอดจนสามารถถ่ายทอดให้กับเพื่อนนักเรียนโดยทั่วไปได้ผลดี สำหรับระดับมัธยมนั้นศึกษาในเรื่องของความคิดเห็นของครูอนามัยโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาการบริหารโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาในระดับน้อยทุกด้าน

สรุป

การดำเนินงานโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน ได้เริ่มดำเนินการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มเยาวชนวัยเรียนมีความสามารถเป็นองค์กรกลุ่มผู้นำ เป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านสุขภาพ สามารถให้การช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาแก่เพื่อน ๆ และรุ่นน้อง นำไปสู่ครอบครัวและชุมชนได้ โดยอาศัยกลวิธีทางด้านสาธารณสุขมูลฐาน ในการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขมีทั้งการปฏิบัติงานในโรงเรียนและการปฏิบัติงานนอกโรงเรียน ซึ่งการปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยมาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่อง การปฏิบัติจริงและการปฏิบัติที่คาดหวังของผู้นำเยาวชนสาธารณสุข ตามการรับรู้ของครูอนามัยโรงเรียน โดยศึกษาจากครูที่ปฏิบัติหน้าที่ครูอนามัยโรงเรียนและเป็นที่ปรึกษารับผิดชอบโครงการนี้ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง การปฏิบัติงานของผู้นำเยาวชนสาธารณสุขให้สามารถปฏิบัติงานตามโครงการได้ในสภาพที่เป็นจริงและเพื่อให้การดำเนินงานโครงการผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสุขภาพของเยาวชนวัยเรียน ให้รู้จักการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และชุมชน อันจะนำไปสู่การมีสุขภาพดีถ้วนหน้า